

ACC. N:R. 1001

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: SMÅLAND

Upptecknat av: HARRY OLSSON

Härad: ASPELAND

Adress:

Socken: MISTERHULT

Berättat av:

Uppteckningsår:

Född år i

Uppteckningen rör

Fuleu

1-2

Folkseder i min hembygdLUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Jag vill härmed söka skildra några seder och bruk under julen i Misterhults socken Kalmar-län. Jag tror, att julen i allmänhet firades på ett mera högtidligt sätt förr i tiden än den nu gör. De många vidskepliga seder och bruk, som iaktogs, bidro väl till att giva de vardagligaste saker och ting en viss mystisk högtidsbämning. Att många gamla vidskepliga sedvänjor brukades här på orten ända fram till mitten av förra århundradet är nog säkert, men som jag bland mina bekanta ej har lyckan att räkna någon, som var med på den tiden, har jag ej lyckats få ~~se~~ något vidare i den vägen. (35)

De första förberedelserna till julfirandet börjar redan i slutet av november månad i och med slaktandet av julgrisarna. Denna förättning försiggår ju numera, sedan slaktmark eller annat bedövningsmedel kommit till allmän användning, ganska lugt och stilla. Annat var det för endast något tiotal år sedan.

Då gjordes under dessa dagar nästan oavbrutet en kör av livdömda narsars gälla klagoskrin överallt i bygderna. Doro därtill skarprättaren och hans biträden något "överförfriskade", vilket ofta lär ha varit fallet, kunde det hända, att de ibland började i galen anda på den stackars nasse; om det så dröjde en stund, innan de kommo underfund med mistaget, kunde dennes avskedskonsert till livet vara i himtal.

Sedan man fått nasse behörigen avlivad, förvandlar man hans jordiska kvarlevor till massor av olika slags korv syltar m. m., vilket sedan är avsett att konsumeras under julen.

Efter slakten kommer julbaket, vilket börjar omkring fjorton dagar före jul och pågår en och en halv vecka. Därunder bakas det bröd av ljögals sorter och i stora mängder. En del sorter brukar viist räcka ända till våren. Dagarna närmast före julafton användas till rengöring av stort och smått, bryggning av enbärsdricka, julgransan-skaffning m. m. Som jag av de beskrifningar över hur julen firas, vilka jag läst kan finna att detta för siggär på samma sätt här som på många andra ställen, anser jag en beskrifning däröfver onödig. Jag vill endast nämna att seden att doppa i grytan nästan försvunnit här omkring. Men före i tiden samlades allt husfolket på julaftons förmiddag i tvättstugan, där köttet kokats i den stora bykgrytan. Där och en hade en kaka hällbröd (tunna hårda brödkakor med ett hål i mitten) i handen, dessa lades i grytan där de fingo ligga tills de blevo mjuka. De upptogs sedan med en käpp och ätos på stående fot. Där och en var tvungen att äta upp hela sin kaka, för i annat fall blev han under kommande år utsatt för svår sjukdom eller något annat ofrevligt. Barnen fingo förstäss mindre kaker allt efter som de orkade äta.

Under juldagarna gällde det framförallt att skydda kreaturen mot trolldom under kommande år. För detta ändamål slaktade man på julafton en kalv eller något annat mindre djur. Under det blodet flöt av det slaktade djuret läste man följande vers:

"Som Kristi blod för mänskors flöt,
 detta blodet flyta må för mina nöd.
 Dem skydda mot allt ont,
 som komma kan ur satans djupa kont
 I gud den treeniges namn Amen "

Av blodet bakades sedan bröd, som gavs åt djuren, en del på nyårsafton, resten om våren innan de utsläpptes på bete.

Ett annat sätt var att husbonden vid solvriden på julnatten gick omkring i ladugården och uttalade en besvärjelseform tre gånger för varje djur. Sedan måste han under julnatten i kyrkan upprepa samma besvärjelse tre gånger för sig själv, för varje gång prästen uttalade ordet frälsning.

Under juldagarna fingo alltid kreaturen förräddelse som nu rikligare ransoner av föda. Ett de fingo med av julmaten, har jag ej hört om talas. Det var endast husstomten åt vilken ett fat med gröt jämsamt smakbitar av alla julbordets läckerheter, på julaftonskvällen nedsatte i källaren, om denna låg under huset. Om så ej var fallet hade man på många ställen ett för ändamålet särskilt avsett hål i stenfoten på boningshuset, i vilket maten insattes. Faten voro alltid komma på morgonen prästäst det, och fanns det lika gott om råttor då som nu för tiden, behöves ju den saken ej betvivlas.)

I allmänhet äro dylika gamla sedvänjor numera bortglömda, sedan man förlorat tron på deras betydelse, men det är dock icke uteslutet, att de ännu förekommer på en del ställen.

Harry Ohlsson
Adr. Mörö, Misterhult